

GÜZELLİK ve SANAT ALLAH GÜZELLİĞİ SEVER

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:
”لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ.“ قَالَ رَجُلٌ: إِنَّ الرَّجُلَ
يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً. قَالَ: ”إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ،
الْكِبَرُ: بَطْرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ.“

Abdullah b. Mes'ûd'dan nakledildiğine göre,

Hiz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez.” Bu söz üzerine

bir adam, “İnsan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasından

hoşlanır!” deyince Resûlullah (sav), “Şüphesiz ki Allah güzeldir,

güzelliği sever. Kibir ise hakikati inkâr etmek ve insanları küçümsemektir.”

buyurmuştur.

(M265 Müslim, İmân, 147)

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
”إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يُرَىٰ أَثَرُ نِعْمَتِهِ عَلَىٰ عَبْدِهِ.“

عَنْ شَدَادِ بْنِ أَوْسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ:
”إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ...“

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ:
”اللَّهُمَّ أَحْسَنْتَ خَلْقِي فَأَحْسِنْ خُلُقِي.“

Amr b. Şuayb'ın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Allah, nimetinin eserinin kulunun üzerinde görülmesini sever.”*

(T2819 Tirmizî, Edeb, 54; HM20176 İbn Hanbel, IV, 438)

Şeddâd b. Evs'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Allah her işte ihsanı (güzel davranmayı) emretmiştir...”*

(T1409 Tirmizî, Diyât, 14)

İbn Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle derdi: *“Allah'im! Benim yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzelleştir.”*

(HM3823 İbn Hanbel, I, 403)

Hz. Ömer'in oğlu Abdullah bir gün sohbet esnasında der ki, "Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: 'Elbisesini (kibirlenerek) yerlerde sürüyenlere Allah (rahmet nazarıyla) bakmaz.'" Bunu duyan Hz. Peygamber'in kölelerinden¹ Ebû Reyhâne, "Vallahi bu naklettiğin hadis beni rahatsız etti!" der ve sözlerine şöyle devam eder: "Vallahi ben güzelliği severim. O kadar ki ayakkabımın ipinden, kırbacımın bağına kadar her şeyimin güzel olmasını isterim. Şimdi bunlar da mı kibir? Oysa Resûlullah (sav), 'Şüphesiz ki Allah güzeldir, güzelliği sever. Ve Allah, nimetinin kulunun üzerinde görülmesini sever. Kibir ise hakikati inkâr etmek ve insanları küçümsemektir.' buyurdu."²

İbn Ömer'in naklettiği bu hadiste Hz. Peygamber, her şeyden önce, genel olarak eşyaya ve tek tek varlıklara, "Allah güzeldir ve güzeli sever."³ anlayışıyla yaklaşmaktadır. Kuşkusuz Allah, sonsuz ve asla maddileşmeyen kendine özgü varlığıyla, herhangi bir güzel nesne ya da varlık gibi temaşa konusu değildir. Bu durumda Allah'ın güzelliği ancak O'nun eylemlerine ve âlemde yarattığı varlıklara bakılarak kavranabilecek bir husustur. Ancak bu hadiste en dikkat çekici olan şey, "güzel" kavramının sonsuz bir varlığa da nispet edilerek sonsuz bir anlam alanına kavuşturulmasıdır.

Evet, sanat, güzellik, zarafet, aslında Yüce Allah'ın eşsiz yaratışında sayısız örnekleriyle gözükür. Bir anlamda onlar, ilâhî cemâlin, yeryüzüne yansıma biçimleridir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de insanı en güzel surette yarattığını bildiren Allah,⁴ dağların yaratılışı ve yapısından bahsederken de, "İşte bu her şeyi en sağlam şekilde yapan Allah'ın sanatıdır."⁵ Zerreden küreye O'nun yarattığı canlı cansız her şeyde farklı bir güzellik, bambaşka bir güzellik, insanı âciz bırakan bir sanat görülür. O kadar ki mecazî bir ifade de olsa Kur'an'da Rabbimiz, "sıbgatullâh" yani Allah'ın boyasından, Allah'ın renginden söz eder ve "Boyası Allah'ınkinden daha güzel olan kimdir?"⁶ buyurarak beşeriyete meydan okur. Yüce Rabbimiz, yarattığı her şeyi ilk kez yarattığı için, mahlûkattaki her türlü özellik, özgünlük, şekil, renk, zevk, ahenk, güzellik, zarafet O'nun yaratıcı oluşunun en büyük göstergesidir. Zaten Yüce Allah'ın güzel isimlerinden biri olan "el-Bedî", "ilk defa, eşsiz ve örneksiz yaratan" anlamına gelmektedir. Âyet-i kerimede, "Bedîu's-semâvâti ve'l-ard." (Gökleri ve yeri örneksiz yaratandır.)

¹ İBS806 İbn Abdülber, *İstiâb*, s. 806.

² ME4668 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, V, 60.

³ M265 Müslim, *İmân*, 147.

⁴ Teğâbün, 64/3; Tîn, 95/4.

⁵ Neml, 27/88.

⁶ Bakara, 2/138.

buyrulmaktadır.⁷ Yüce Allah'ın yarattığı canlı cansız, insan hayvan, dağ taş, kısaca kâinattaki her şey O'nun eşsiz yaratıcılığını açıkça gözler önüne sermekte ve görebilen herkesi hayran bırakmaktadır.

Kendisini “*el-Musavvir*” yani “Şekil veren” ismiyle yâd eden Yüce Allah,⁸ insanı yaratıp şekillendirdiğini, ölçülü yaptığını, dilediği bir biçimde oluşturduğunu,⁹ ona çok güzel biçim verdiğini anlatmakta,¹⁰ ana rahminde ceninin oluşum aşamalarını ifade ettikten sonra da kendisini “*Ahsenü'l-hâlikîn*” yani “En güzel yaratan” olarak yüceltmektedir.¹¹

Yüce Allah Kur'an'ın birçok âyetinde kâinatta yarattığı çeşitli varlıkları insanın dikkatine sunar. Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde akıl sahipleri için açık ibretler olduğunu belirtir.¹² “*Emriyle göğün ve yerin (kendi düzenlerinde) durması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir.*”¹³ “*O, yedi göğü kat kat yarattandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) âciz ve bitkin hâlde sana dönecektir. Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık...*”¹⁴ Yine Güneş ve Ay'ın belirlenmiş yörüngelerde akıp durduklarını belirttikten sonra, “*Ne Güneş Ay'a yetişebilir ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir.*” buyurarak¹⁵ bu eşsiz hesabın hiç bozulmadan devam edeceğini haber verir. Aynı şekilde, gökyüzünde kanat çırparak uçan kuşları (havada) nasıl tuttuğuna,¹⁶ devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yeryüzünün nasıl yayıldığına dikkat çekerek, “*Onlara bakmıyorlar mı?*” diye sorar.¹⁷

Zâtı güzel olduğu gibi güzellikleri de seven Allah,¹⁸ yarattığı her şeyi en güzel şekilde yaratmakla¹⁹ kalmamış, aynı özelliği, insanın fitratına da yerleştirmiştir. Tıpkı Yaratıcısı gibi insan da güzeli sever ve güzellikleri görmek, yapmak, üretmek ve yetiştirmek ister. İnsan, bu fitrî özelliğiyle, kendisine verilen kabiliyet ve imkânlar nispetinde öğrenerek kendisini geliştirir. Aslında insanoğlu, bu alanda ne kadar üstün maharet gösterirse gösterebilir, neticede ortaya koyduğu eserler, Allah'ın kendisine verdiği yetenekleri sergilemekten ve sadece O'nun sunduğu örnekleri taklit etmekten öteye geçmez. Dolayısıyla herhangi bir sanatkârın estetik ve sanat bakımından Yaratıcıyla yarışmaya girmesi düşünülemez. Allah'a inanan bir kişi, sanat adına her ne yaparsa bunun bir Allah vergisi olduğunu, ortaya koyduğu eserlerin de sadece ilâhî cemâlin insan eliyle tecellisi olduğunu

⁷ Bakara, 2/117; En'âm, 6/101.

⁸ Haşr, 59/24.

⁹ İnfitâr, 82/6-8.

¹⁰ Mü'min, 40/64; Teğâbün, 64/3.

¹¹ Mü'minün, 23/14.

¹² Âl-i İmrân, 3/190.

¹³ Rûm, 30/25.

¹⁴ Mülk, 67/3-5.

¹⁵ Yâsîn, 36/38-40.

¹⁶ Mülk, 67/19.

¹⁷ Gâşiyeh, 88/17-20.

¹⁸ M265 Müslim, İmân, 147.

¹⁹ Secde, 32/7.

bilir. Böyle düşündüğü ve inandığı için insan, yaptığı sanatın güzel olmasını ister. Bundan dolayıdır ki o, daima daha güzeli yapmaya çalışır, en mükemmeli elde etmeye gayret eder. Zira Yüce Mevlâ'nın insanoğlundan beklediği budur. Yüce Allah, Hz. Dâvûd'a lütfedip imkânlar verdikten sonra zırhlar yapmasını, işçilikte de ölçüyü tutturmasını emretmiş, ardından da, "Salih amel işleyin. Çünkü ben sizin yaptıklarınızı görürüm." diye vahyetmiştir. Aynı şekilde Hz. Süleyman'a da birçok imkânlar vermiştir. Cinlerin, Hz. Süleyman için dilediği biçimde kaleler, heykeller, havuz gibi çanaklar ve sabit kazanlar yaptıklarını haber verdikten sonra, "Ey Dâvûd ailesi, şükredin!" buyurmuştur.²⁰ Bu âyet-i kerimeler, bir taraftan "sağlam iş yapılması" gerektiğini ve Cenâb-ı Allah'ın yapılanları görüp gözettiğini, diğer taraftan da amel-i salihin Allah'a şükrün bir ifadesi olduğunu ifade etmektedir.

Meşhur Cibrîl hadisinde geçen "ihsan" kelimesi Peygamber Efendimiz tarafından, "Allah'a, O'nu görüyormuşçasına kulluk etmendir." şeklinde tarif edilmiştir.²¹ "Allah size adaleti, ihsanı (güzel davranmayı) emrediyor."²² âyetiyle "Allah her işte ihsanı (güzel davranmayı) emretmiştir."²³ hadisini birlikte düşündüğümüzde, İslâm estetik anlayışının, kısaca, O (cc) gördüğü ve istediği için "her şeyi güzel yapma ve daima güzel davranma" şeklinde tecelli ettiğini söyleyebiliriz.

Ahlâkiyla, davranışlarıyla, jest ve mimikleriyle son derece zarif olan Allah Resûlü'nün hayatında onun bu yönünü gösteren nice ilginç anekdotlar vardır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Rahmet Elçisi'nin sevgili oğlu İbrâhim on sekiz aylık iken rahatsızlanıp vefat etmişti.²⁴ Biricik oğlundan ayrılmak onu derinden hüznlendirmiş ve göz yaşlarına hâkim olamamıştı. Ama Allah'ın takdiri karşısında sabretmekten başka ne yapabilirdi ki? Üzülerek de olsa biricik yavrusunu kendi elleriyle mezara koymaktaydı. Belki de bir baba için dünyada karşılaşılabilecek en büyük musibeti yaşamaktaydı. Oğlunun kabri başındayken kerpiçlerle örtülen mezarda bir açıklık gördü. Hemen bu açık kısmın kapatılmasını istedi. Etrafındaki sahâbiler merak edip bunun sebebi sorunca da, "Bu, ölüye ne fayda ne de zarar verir, ancak hayattakilerin gözüne hoş görünür. Biriniz bir iş yaptığında onu en güzel şekilde yapsın. Zira Allah kişinin, işini sağlam yapmasından hoşlanır." buyurdu.²⁵

Peygamber Efendimizin burada yaptığı iş, aslında basit bir düzeltme idi. Fakat onun oldukça farklı bir bağlamda söylediği bu veciz söz, "göze hoş ve güzel görünme" (hüsnü'l-manzar) yönünü göstermesi bakımından

²⁰ Sebe', 34/10-13.

²¹ B50 Buhârî, İmân, 37.

²² Nahl, 16/90.

²³ T1409 Tirmizî, Diyât, 14.

²⁴ D3187 Ebû Dâvûd, Cenâiz, 48-49.

²⁵ ST1/142 İbn Sa'd, Tabakât, I, 142; MK21363 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir, XXIV, 306.

fevkalade manidardı. O, böyle bir ruh hâli içerisindeyken bile mezardaki küçük bir açığı kapatıp göze hoş gelecek şekle sokmayı ihmal etmemekteydi. Belki de Müslümanların iş ahlâkını hatta dünyaya ve eşyaya bakışlarını belirleyecek çok önemli bir mesaj vermekteydi: “Allah kişinin, işini sağlam yapmasından hoşlanır.”

Bu rivayette geçen “*itkân*” (işini sağlam yapma); birçok âyette geçen “*amel-i sâlih*” (işini en uygun bir şekilde yapma); çeşitli âyet ve hadislerde geçen “*ihsan*” (işini en güzel biçimde yapma, daima güzel davranma) ve “*cemâl*” (güzel, güzellik) belki de İslâm medeniyetindeki estetik ve zarafet anlayışının temellerini oluşturur.

İslâm düşünce tarihinde bu bilinçlilik durumu kendisini tarih boyunca farklı peygamberlerde göstermiştir. Nuh Peygamber’in gemi yapması,²⁶ Zekeriyyâ Peygamber’in marangoz olması,²⁷ Dâvûd Peygamber’in güzel sesiyle ilâhî metinler okuması,²⁸ Peygamber Efendimizin veciz söz söylemesi²⁹ gibi el, ses ve edebiyat sanatlarının bir peygambere dayandırılması ve bu bağlamda tüm güzel sanat ve zanaatların asıl kaynağının Allah olduğuna işaret edilmesi, aslında şükran ve hamd bilincinin sanat ve zanaat faaliyetinin özünde yattığını gösterir.

“Güzellik” denilince ilk önce akla, cemâl, ahenklilik, dengelilik, ölçülülük ve zarafet gelir. Zarafet denilince de Rahmet Elçisi. Elbette Sevgili Peygamberimizde günümüz insanının algıladığı anlamda bir güzellik aranmamalıdır. Zira onun bütün hayatı tevazu, sadelik ve doğallıktan ibaretti. Onda sadeliğin güzelliği vardı. Oadaki güzellik ve zarafet, onun tüm davranışlarına yansımaktaydı. Oturuşu kalkışı, yemesi içmesi, giyimi kuşama, konuşması susması, tebessümü tepkisi, saç sakalı, kısaca her hâl ve hareketi ayrı bir zarifti. Aslında olması gereken, yapay değil de tabî olan zarafet ve estetik bu değil miydi? Nitekim dostlarından Berâ b. Âzib, “Kırmızı bir elbisenin içinde saçları güzelce taranmış hâlde Resûlullah’tan (sav) daha güzel birini görmedim.” diyerek onu anlatmış,³⁰ Enes b. Mâlik de, “Ondan daha güzel kokan birisini görmedim.” demişti.³¹ Görenleri hayran bırakan zarif gülüşü tebessüm şeklindeydi ve yüzündeki bu tebessüm eksik olmazdı.³² Böylesine bir güzelliğe sahip olan Sevgili Peygamberimiz, “Allah’ım! Benim yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzelleştir.”³³ diye dua ederdi.

Allah Resûlü’nün namaz kılışı bile ayrı bir güzeldi. Nitekim eşi Hz. Âişe onun kıldığı teheccüd namazını anlatırken, “O namazının güzelliğini

²⁶ Hüd, 11/37-38.

²⁷ M6162 Müslim, Fedâil, 169.

²⁸ M1852 Müslim, Mûsâfirin, 236.

²⁹ B7273 Buhârî, İ’tisâm, 1.

³⁰ İM3599 İbn Mâce, Libâs, 20.

³¹ YM3471 Ebû Ya’lâ, Mûsned, VI, 187.

³² T3642 Tirmizî, Menâkıb, 10; D2269 Ebû Dâvûd, Talâk, 31-32.

³³ HM3823 İbn Hanbel, I, 403.

ve uzunluğunu sorma!” demişti.³⁴ Cemaatle namazı kıldırırken saf düzene çok dikkat eden Peygamberimiz, safların sık ve düzgün olup olmadığını kontrol eder, “*Safları düzgün tutunuz, çünkü saffı doğrultmak namazın güzelliğindedir.*” buyururdu.³⁵

Yine Hz. Peygamber’in, ezanın meşru kılınmasıyla sahâbiler içerisinde sesi en güzel olanlardan Hz. Bilâl’e ezan okutması,³⁶ Kur’an’ı okurken sesin güzel kullanılmasına ilişkin tavsiyeleri³⁷ ses estetiği açısından önem arz etmektedir.

Hz. Peygamber, edebî sanat açısından da belâğatin ve fesahatin zirvede olduğu bir zamanda peygamber olarak gönderilmiştir. O devirde özellikle şairlik ve şiir söyleme sanatı ileri seviyede idi. Şiir alanında “Muallakât-ı seb’a” diye anılan ve Kâbe’nin duvarına asılan yedi şiir meşhurdur.³⁸ Bunun için Hz. Peygamber (sav), sözlü anlatımın bazen büyüleyici bir etkiye sahip olduğunu bildirmiştir.³⁹

Hz. Peygamber’in yukarıda dile getirmeye çalıştığımız temel yaklaşımını onun en basit gündelik cevaplarına bakarak da anlamak mümkündür. Söz gelimi bir heyetle beraber gelip Hz. Peygamber’e çeşitli sorular yönelten sahâbî Muâviye b. Hayde, “Komşumun benim üzerimdeki hakkı nedir?” diye sorduğunda Hz. Peygamber, “*Hastalandığında ziyaret etmen, öldüğünde cenazesini kaldırman, borç istediğinde borç vermen, muhtaç olduğunda ihtiyacını karşılamana, hayırlı işlerini tebrik etmen, musibet zamanlarında sabrı tavsiye etmendir.*” buyurduktan sonra ona şunları da tembihlemiştir: “*Evini komşunun evinden yüksek yapma ki komşunun havasını engellemiş olmayasın.*”⁴⁰ Rahmet Elçisi’nin vermiş olduğu bu cevap, bir taraftan onun güzellik ve zarafet anlayışını ortaya koyarken, diğer taraftan da Müslümanlar arası olması gereken diğerkâmlık ahlâkına dayalı ideal bir komşuluk ilişkisini de resmetmektedir. Öyle zarif bir tavsiye ki hem fizikî, hem de ahlâkî zarafeti aynı karede birleştirmiştir.

İnsanın el becerisiyle yaptıkları, “bir işi belli bir estetik duyguyu yansıtacak biçimde gerçekleştirme tarzı” anlamına gelen sanat,⁴¹ aslında insanların yaratılışında potansiyel olarak bulunan kabiliyetlerin, çeşitli imkânlar ve gayretlerle ortaya çıkmasıyla gerçekleşir. Her bireyin, kendine özgü beceri ve yetenekleri olduğu gibi her toplumun ve dönemin de kendine özgü bir dil, kültür ve medeniyeti vardır. İşte sanat da ortaya çıktığı zamanın, zeminin ürünüdür ve ait olduğu medeniyetin tipik özelliklerini yansıtır. Dolayısıyla sanat, dinden dine, kültürden kültüre, medeniyetten

³⁴ B1147 Buhârî, Teheccüd, 16.

³⁵ B722 Buhârî, Ezân, 74.

³⁶ B603 Buhârî, Ezân, 1.

³⁷ İM1337 İbn Mâce, İkâmet, 176; DM3524 Dârimî, Fedâilü’l-Kur’an, 34.

³⁸ “Muallakât”, *DİA*, XXX, 310.

³⁹ B5146 Buhârî, Nikâh, 48; M2009 Müslim, Cum’a, 47.

⁴⁰ MK17116 Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, XIX, 419; BŞ9561 Beyhakî, *Şuabü’l-îmân*, VII, 84.

⁴¹ “Sanat”, *DİA*, XXXVI, 90.

medeniyete kendine özgü nitelikler taşır. Zaman zaman kültürler ve medeniyetler arası etkileşimin olması kaçınılmaz ise de dini, davası ve iddiası olan her medeniyet, kendi kültür ve sanatına kendi mührünü vurmuş, kendine özgü eserler üretmiştir.

Son din olarak gönderilen İslâm'ın, nüvelerini Medine'de atmaya başladığı medeniyetini oluştururken, sanat adına da özgün ya da İslâm'ın temel özelliklerini yansıtan bir üretim gerçekleştirdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu noktada İslâm, diğer din ve kültürleri taklit eden bir din olmamış, kendine has alternatiflerini ortaya koymuştur. İslâm medeniyeti de Hz. Peygamber'in rehberliğinde kendi kıblesini, kendi mâbedini, kendi ezanını, kendi mimarisini, kendi el sanatlarını, kendi şehirleşmesini oluşturmuştur. İslâm sanatının tüm çeşitlerine bakıldığında, daima tevhid bilinci içerisinde hareket edildiği, şirk ve küfrü çağrıştıracak en küçük unsurlardan dahi uzak durulduğu görülür. İslâm sanatı ve zanaatında daima "amel-i sâlih" niyeti ve gayreti öne çıkar. Sanatkâr, yaptığı her şeyi âdetâ, "Allah'ı görüyormuşçasına", "ihsan" derecesinde bir âhiret yatırımı olarak düşünür. Eserinin, yaşadığı müddetçe, "amel defterinin açık kalmasını sağlayacak bir sadaka-i câriye"⁴² olması arzusuyla en uygun olan tasarımı gerçekleştirmeye çabalar.

Netice itibarıyla İslâm sanatı, İslâm'ın ahlâkî güzellikleriyle de tam bir uyum içerisinde. Tevazu, tabîlik, sadelik, faydalılık, ferahlık, kullanışlılık, tasarruf ve ihsan ahlâkı, İslâm sanatının hemen her karesinde en vazgeçilmez unsurlar olmuştur. Ve Müslüman sanatkâr, sanatını icra ederken zihninde daima şu âyet-i kerime döner durur:

*"De ki: (Buyrun) yapın! Amelinizi Allah da Resûlü de müminler de görecektir. Sonra görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O size yapmakta olduklarınızı haber verecektir."*⁴³

⁴² M4223 Müslim, Vasiyye, 14.

⁴³ Tevbe, 9/105.